SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Lausunto

19.5.2021

VN/195/2020
VN/195/2020-STM-25

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työturvallisuuslain muuttamisesta HE 80/2021

Esityksen taustasta ja valmistelusta: Työmarkkinoiden keskusjärjestöt julkaisivat kesällä 2019 sopimuksen vuoden 2017 eläkeuudistuksen jatkoneuvotteluihin liittyvistä asioista. Sopimukseen sisältyi järjestöjen ehdotuksia valtiovallalle säädösmuutosten tekemisestä, mukaan lukien nyt ehdotettava työturvallisuuslain muutos.

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Asiantuntija-apua on saatu Työterveyslaitokselta. Myös lainsäädännön arviointineuvosto on antanut esityksestä lausunnon. Esitys on käsitelty ja hyväksytty kolmikantaisessa työturvallisuussäännöksiä valmistelevassa neuvottelukunnassa.

Ehdotetut muutokset koskevat kahta asiaa: työn vaarojen selvittämistä ja arviointia koskevaa lain 10 §:ää ja yötyötä koskevaa lain 30 §:ää.

Työnantajalla on työturvallisuuslain perusteella laaja huolehtimisvelvollisuus työntekijöiden terveydestä ja turvallisuudesta työssä. Työn vaarojen selvittäminen ja arviointi ovat osa tätä huolehtimisvelvollisuutta. Työnantajan on oltava tietoinen työpaikan ja harjoittamansa toiminnan haitta- ja vaaratekijöistä. Nyt ehdotetussa muutoksessa työnantajan velvollisuutta työn vaarojen selvittämiseen ja arviointiin täsmennettäisiin ja selkiytettäisiin säätämällä työajan ulkopuolella tapahtuva työhön liittyvä matkustaminen vaarojen arvioinnissa huomioon otettavaksi seikaksi.

Työnantaja vastaa työn vaarojen selvittämisestä ja arvioinnista, ja arvioinnin pohjalta työnantaja valitsee ja toteuttaa tarvittavat toimenpiteet. Työajan ulkopuolisesta matkustamisesta aiheutuvat haitta- tai vaaratekijät ovat osa työajoista ja muista seikoista aiheutuvaa työn kokonaiskuormitusta.

Yötyötä koskeva muutos koskee tilanteita, jossa yksittäisen työntekijän työtehtävien vaihto tai siirtyminen päivätyöhön ei ole mahdollista huolimatta työntekijän terveydelle yötyöstä aiheutuvasta terveysvaarasta. Työnantajalle säädettäisiin velvollisuus selvittää, millä muilla toimenpiteillä työn kuormitustekijöitä voidaan näissä tilanteissa vähentää. Yötyötä tekevälle työntekijälle säädettäisiin myös oikeus saada työnantajalta selvitys seikoista, joiden vuoksi työtehtävien vaihtaminen tai siirtyminen päivätyöhön ei ole mahdollista.

Samassa yhteydessä EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen tietosuojalain kanssa päällekkäiset työturvallisuuslain säännökset ehdotetaan kumottavaksi. Nämä muutokset ovat lainsäädäntöteknisiä.

Esityksen tavoitteena on vähentää työajan ulkopuolella tapahtuvasta matkustamisesta ja yötyöstä työntekijöille aiheutuvaa haitallista kuormitusta ja terveydellisiä haittoja. Työhön liittyvällä matkustamisella on sekä fyysinen että psyykkinen ulottuvuus. Esityksen tavoitteena on vähentää

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Sosiaali- ja terveysministeriö				
PL 33 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 8 Helsinki	29 516 001 35 829 516 001	295 163 415 358 295 163 415	kirjaamo@stm.fi stm.fi

terveyshaittoja, jotka ovat seurausta työajan ulkopuolella tapahtuvan matkustamisen aiheuttamasta sidonnaisuudesta työhön.

Yötyötä koskevan muutoksen tavoitteena on parantaa yötyötä tekevien työntekijöiden mahdollisuuksia terveytensä puolesta työskennellä pidempään työkykyisenä, lisätä työssäjaksamista ja pysyä työmarkkinoiden käytettävissä sekä ehkäistä yötyöstä työntekijälle aiheutuvaa terveysvaaraa.

Miksi muutokset tehdään: Työturvallisuuslaissa työajan käsite on tarkoitettu olevan laajempi kuin työaikalaissa ja sen tulisi kattaa myös sellainen työhönsidonnaisuus, joka ei ole työaikalain merkityksessä työaikaa. Matkustamiseen käytetty aika ei pääsääntöisesti ole työaikalain mukaan työajaksi luettavaa aikaa. Uuden työaikalain 3 §:n 2 momentissa viitataan työturvallisuuslakiin työajan ulkopuolisen matkustamisen osalta.

Työaika käsite on lisätty työturvallisuuslain 10 §:ään vuonna 2013. Työajan ulkopuolista työhön liittyvää matkustamista ei ole nykyisin erikseen mainittu työturvallisuuslain vaarojen selvittämistä ja arviointia koskevassa säännöksessä, jolloin asiaa ei ole välttämättä tunnistettu työpaikoilla riittävästi tai otettu huomioon eri työtehtävissä niin, että matkustamisesta seuraava työhönsidonnaisuus johtaisi tarvittaessa toimenpiteisiin haitallisen kuormituksen vähentämiseksi. Työpaikoilla ei ole välttämättä mielletty kaikkia kuormitustekijöitä riskitekijöiksi samalla tavalla kuin esimerkiksi fyysisen tapaturman kohdalla. Matkustaminen ja sen kuormittavuus tehdään ehdotetussa muutoksessa näkyväksi ja sen vaikutukset tulisi arvioida ja tarvittaessa puuttua niihin vastaavalla tavalla kuin muihinkin työsuojeluriskeihin.

Työntekijällä ei ole ehdotonta oikeutta siirtyä yötyöstä päivätyöhön tai vaihtaa työtehtäviä. Niitä tilanteita varten, joissa työntekijän työtehtävien vaihtaminen tai siirtyminen päivätyöhön ei ole mahdollista, työturvallisuuslaissa ei nykyisin nimenomaisesti aseteta erityistä velvollisuutta selvittää toimenpiteitä muiden työn kuormitustekijöiden vähentämiseksi. Tästä velvollisuudesta ehdotetaan nyt säädettäväksi. Esitetyllä muutoksella pyritään huolehtimaan, että työntekijän henkilökohtaiset edellytykset otetaan huomioon nykyistä paremmin yötyötä teetettäessä. Tarkoitus on, että työnantaja selvittää ja tarjoaa vaihtoehtoja niille työntekijöille, joilla yötyön terveyshaitat koituvat merkittäviksi. Kokonaan päivätyöhön siirtämisen sijasta esimerkiksi yövuorojen määrää vähentämällä voidaan lähes aina vähentää yötyön haittoja. Myös yksilölliset vaikutusmahdollisuudet työvuorojen ajoittumisessa ja suunnittelussa ovat merkityksellisiä toimenpiteitä.

Esityksen kohderyhmistä: Ehdotus koskee isoa määrää työntekijöitä ja työnantajia. Tilastokeskuksen kyselytutkimuksen mukaan vuonna 2018 kotimaassa tehtiin 3,5 miljoonaa yöpymisen sisältänyttä työmatkaa. Ulkomaille tehtiin 2,1 miljoonaa työ- ja kokousmatkaa, jonka aikana yövyttiin kohdemaassa. Yötöissä työskentelee päätyössään 378 000 työllistä eli noin 15 % palkansaajista, joista säännöllisesti keskimäärin 173 000.

Esityksen vaikutuksista: Työturvallisuuslain mukainen vaarojen selvittäminen ja arviointi, kattaessaan kaikki työtä koskevat haitta- ja vaaratekijät, on työnantajille huomattava velvollisuus. Nyt ehdotettu työajan ulkopuolista matkustamista koskevan muutoksen ei kuitenkaan ole arvoitu merkittävästi lisäävän työnantajien kustannuksia, sillä ehdotus täsmentää työnantajalle jo nykyisin noudatettavaksi säädettyä velvollisuutta työaikoja koskevaan vaarojen selvittämiseen ja arviointiin.

Sen selvittäminen, voidaanko työn muita kuormitustekijöitä yötyötä teetettäessä vähentää muilla toimenpiteillä, voi aiheuttaa työnantajille kustannuksia, mutta niiden määrää on arvioitu vähentävän olennaisesti se, että työnantaja voi yleensä hyödyntää olemassa olevia työterveyshuollon toimenpide-ehdotuksia, työterveyshuollon laatimaa työpaikkaselvitystä ja työn vaarojen selvittämistä ja arviointia.

Työajan ulkopuolisena aikana tapahtuvaan matkustamiseen liittyvä vaarojen selvittäminen ja arviointi toisaalta myös hyödyttävät työnantajaa, mikäli arvioinnin lopputuloksena löydetään toimivia keinoja haitallisen kuormituksen poistamiseksi tai vähentämiseksi. Ehdotetut muutokset todennäköisesti myös lisäisivät matkustus- ja työaikajärjestelyihin liittyvää vuoropuhelua työpaikoilla, millä voisi olla myös positiivinen vaikutus työhyvinvointiin ja työn tuottavuuteen.

Ehdotetulla työturvallisuuslain muutoksella voi olla vaikutuksia työntekijöiden terveyteen ja hyvinvointiin, jos työhön liittyvä työajan ulkopuolinen matkustaminen työn vaarojen selvittämisessä ja arvioinnissa huomioon otettavana seikkana johtaa nykyistä paremmin ennakoiviin toimenpiteisiin,

joilla vähennetään matkustamisesta aiheutuvaa haitallista kuormitusta. Vastaavasti yötyötä koskevalla muutoksella voidaan arvioida olevan vaikutusta työntekijöiden terveyteen ja työssäjaksamiseen, mikäli yötyössä jatkavan työntekijän työn kuormitustekijöitä pystytään nykyistä paremmin vähentämään ja ehkäisemään yötyöstä aiheutuvaa terveysvaaraa.

Viranomaisvaikutusten osalta on arvioitu, että koska kyseessä on työturvallisuuslain säännösten täsmentäminen, muutokset eivät aiheuttaisi merkittäviä vaikutuksia työsuojeluviranomaisen toimintaan.

Neuvotteleva virkamies Jarno Virtanen

Jakelu Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta